

Budování komunitní psychiatrické péče – některé zkušenosti a doporučení

Maj M., Raboch J.

Proces přesunu psychiatrické péče z velkých psychiatrických léčen do komunitní péče probíhá ve více evropských zemích. Světová i česká psychiatrická společnost podporují tento přesun za předpokladu, že povede ke zlepšení efektivity léčby, vyšší kvalitě života a spokojenosti pacientů s poskytovanými službami.

Deinstitucionalizace není sama o sobě cílem, který naplňuje pouze ideologické pozice, a zavření psychiatrických léčen není samo o sobě úspěchem. Přiměřená deinstitucionalizace by měla být prostředkem ke zlepšení výsledků léčby, k vyšší kvalitě života a spokojenosti pacientů s poskytovanou péčí. Na druhou stranu, komunitní péče není sama o sobě léčbou ani není zázračným prostředkem, který zlepší výsledky léčby automaticky. Komunitní péče je vehiculum pro poskytování terapie. Jaké léčení bude poskytováno v komunitním systému není banální záležitostí. Právě to je jádrem problému.

Komunitní péče není levným řešením. Vyžaduje silnou a trvalou politickou a administrativní podporu a přiměřené investice do staveb, personálu, jeho školení a další infrastruktury. Tyto investice je třeba udělat dříve, než se začne s procesem deinstitucionalizace, rozhodně nikoliv až následně.

Plány na změny musejí být připraveny v předstihu. I dlouhodobé monitorování celého procesu je zásadní. Je třeba kromě efektivity léčby, kvality života duševně nemocných a jejich spokojenosti se službami, sledovat i takové ukazatele, jako jsou např. sebevražednost, duševní problémy ve vězeňské populaci a zátěž rodin duševně nemocných.

Je třeba též kontrolovat kvalitu poskytované péče v komunitních zařízeních. Chráněné bydlení nesmí být pouze místem pro dočasné umístění chronických pacientů. Současně musí být základnou pro poskytování individualizované rehabilitace dle aktuálních potřeb nemocných.

Rodiny nemocných s vážnou duševní poruchou, kteří byli deinstitucionalizováni, nesmějí být ponechány bez další podpory. Rodinná psychoedukace a další potřebné služby musejí být dostupné ve všech zařízeních.

Povědomí o tom, že u osob s vážnými duševními poruchami je zvýšená pravděpodobnost výskytu i vážných tělesných chorob, musí být zřejmé všem profesionálům pracujících v komunitních službách.

Skutečnost, že tito profesionálové nejsou vyškoleni ani motivováni se zabývat tělesnými problémy a že komunitní centra jsou často bez spojení s nemocniční péčí, nesmí být příčinou toho, abychom připustili zhoršování tělesného zdraví našich pacientů. Je třeba rozvinout vhodnou spolupráci s praktickými lékaři ve všech spádových oblastech, stejně jako s nemocničními zařízeními, která mají být lokalizována v populačních centrech.

Komunitní péče musí být schopna zvládnout problematiku všech duševních poruch ve spádové oblasti, nejenom psychotických poruch, které představují jen velkou menšinu duševních poruch. Je třeba zabezpečit adekvátní finanční zdroje a podporu k zajištění péče o nemocné se všemi duševními poruchami v dané komunitě.

Empatie a nadšení jsou důležité, ale duševní poruchy se neléčí empatií a nadšením. Pro tu je třeba poskytnutí intervencí založených na důkazech (EBM), které musejí být dostupné ve všech komunitních službách.

Kontinuita péče a monitorování jejich případných nezdarů jsou velmi důležité. Komunitní péče, ve které více než 50 % pacientů propuštěných z psychiatrického oddělení všeobecné nemocnice se přestane léčit během jednoho roku, jak tomu bylo v některých italských regionech, nemůže být považována za efektivní.

Toto jsou některé poznatky, které byly získány během posledních 30 let v Itálii a v dalších evropských zemích, ve kterých se především odehrál rozvoj komunitní péče. Je povinností Světové psychiatrické společnosti i české psychiatrické společnosti zajistit, aby tyto zkušenosti byly využity i v dalších zemích, jako je i Česká republika. Psychiatrická společnost ČLS JEP vypracovala koncepci rozvoje našeho oboru. Chceme rozšíření komunitních služeb i v naší zemi. Avšak bez jasné politické podpory, dostatečných finančních zdrojů, spolupráce všech zainteresovaných stran, profesionálního přístupu na všech úrovních i přiměřeného entuziasmu se kvalita poskytované péče a kvalita života osob s duševní poruchou dále nezlepší.

*Prof. MUDr. Mario Maj
Prezident Světové psychiatrické společnosti
Prof. MUDr. Jiří Raboch, DrSc.
Předseda Psychiatrické společnosti ČLS JEP*